

УДК 332.3.003.13:631.11(477.46)

Теоретичні засади управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств

Бережницька Г.І.

здобувач кафедри земельного кадастру
Львівського національного аграрного університету

Розглянуто основні теоретичні аспекти управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств. Зокрема, визначено суб'єктів, об'єкт, мету управління, вплив загальних та часткових принципів управління, функції та методи управління. На цій основі узагальнено модель управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: земельні ресурси, управління, ефективність використання земельних ресурсів, складові управління.

Бережницкая Г.И. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УПРАВЛЕНИЯ ЗЕМЕЛЬНЫМИ РЕСУРСАМИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Рассмотрены основные теоретические аспекты управления земельными ресурсами сельскохозяйственных предприятий. В частности, определены субъекты, объект, цель управления, влияние общих и частных принципов управления, функции и методы управления. На этой основе обобщенно модель управления земельными ресурсами сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: земельные ресурсы, управление, эффективность использования земельных ресурсов, составляющие управления.

Berezhnytska G.I. THEORETICAL FUNDAMENTALS OF LAND RESOURCES MANAGEMENT AT AGRICULTURAL ENTERPRISES

The basic theoretical aspects of agricultural enterprises' land resources management are considered. In particular, the subjects, the object, the purpose of management, the influence of general and partial principles of management, functions and methods of management are defined. On this basis, the model of management of land resources of agricultural enterprises is generalized.

Keywords: land resources, management, efficiency of use of land resources, components of management.

Постановка проблеми. Реформування земельних відносин в Україні зумовило перехід до різних форм власності на землю. Становлення та розвиток сучасних концепцій щодо відносин власності на земельні ділянки породжують необхідність забезпечення ефективного використання землі в системі використання економічних ресурсів сільськогосподарських підприємств. При цьому, необхідно усвідомлювати, що досягнення ефективного землеволодіння сільськогосподарськими підприємствами носить перманентний характер і вимагає наукового обґрунтованого, виваженого підходу до управління ним. Імплементация в сучасних умовах господарювання дослідження теоретико-методичних управління засад управління земельними ресурсами в управлінську науку, є, безумовно, актуальною проблематикою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми управління ефективністю використання земельних ресурсів загалом та сільськогосподарськими підприємствами,

зокрема, розглянуті в працях багатьох вітчизняних науковців. Сформовані політичні, правові, соціальні та екологічні аспекти управління земельними ресурсами. Враховуючи вагомість напрацювань вчених, доцільно зацентувати увагу на тому, що сьогодні існує ряд невирішених питань економіко-управлінського характеру, пов'язаних із управлінням земельними ресурсами сільськогосподарськими підприємствами.

Формулювання цілей статті. Основною метою статті є узагальнення основних теоретичних аспектів управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств з виділенням об'єкта, суб'єкта, мети, принципів, функцій і методів та на цій основі формулювання моделі такого управління.

Виклад основного матеріалу. На відміну, від усталених підходів до формуванням механізмів управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств, вважаємо основоположним в такій проблематиці розгляд управління з точки зору економічної науки.

У загальному розумінні, управління полягає «у здійсненні цілеспрямованого впливу на систему з метою досягнення нею бажаного (з погляду керуючого пристрою) стану» [1, с. 68]. П. Друкер дав таке визначення управлінню: «це особливий вид діяльності, що перетворює неорганізований натовп в ефективну цілеспрямовану і продуктивну групу. Управління як таке є стимулюючим елементом соціальних змін і прикладом значних соціальних перемін» [2, с. 18]. Тобто, загалом, управління розглядається як цілеспрямований вплив суб'єкта управління на об'єкт управління для досягнення певної встановленої мети.

Формулювання загального уявлення про управління дозволяє конкретизувати його щодо предмету даного дослідження. Таким чином, об'єктом управління виступають земельні ресурси сільськогосподарських підприємств. Суб'єктами виступають власники та працівники таких сільськогосподарських підприємств, власники земельних ресурсів, які прямо чи опосередковано впливають на земельні ресурси, скеровуючи цей вплив на бажану зміну об'єкта дослідження. Мета управління полягає у забезпеченні та утриманні ефективності використання земельних ресурсів, як ключового фактора сільськогосподарського виробництва.

Відтак, під управлінням земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств доцільно розглядати цілеспрямований вплив власників/працівників сільськогосподарських підприємств та/чи власників земельних угідь на земельні ресурси з метою забезпечення їх ефективного використання.

Теоретичні аспекти дослідження управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств включають сукупності принципів управління, функцій і методів впливу на процес використання таких ресурсів з метою забезпечення ефективності їх використання. Сутність, зміст та роль названих складових процесу управління доцільно розглянути детальніше з врахуванням специфіки досліджуваного об'єкта.

В основі теоретичного підґрунтя формування процесу управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств знаходяться принципи управління, які розглядаються як «основні правила, ідеї, норми поведінки, розроблені управлінською наукою та практикою, дотримання яких гарантує ефективне управління виробничо-господарською та соціальною діяльністю організацій» [3, с. 602]. В основу узагальнення сукупності

принципів управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств доцільно, на нашу думку, покласти загальні принципи управління, з однієї сторони, та принципи управління економічним потенціалом підприємства, з іншої (з огляду на ресурсний характер досліджуваного явища).

Серед загальних принципів управління, притаманних процесу управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств доцільно виділити: «принцип наукової обґрунтованості, системності, безперервності, цілісності, гнучкості, єдності цілей, стимулювання праці, ефективності» [4, с. 43]. «Важливість значення принципів управління полягає в тому, що з їх допомогою керуюча система встановлює правила дій і поведінки, обов'язкові для всіх підпорядкованих їй суб'єктів, узгоджує, об'єднує, координує і регулює їхню діяльність, впливає на процес прийняття та реалізації управлінських рішень, забезпечує вибір адекватних ситуації методів управління тощо. Їх формування відбувається під впливом системи пріоритетів та цінностей, що сформувалася в середовищі господарювання» [3, с. 18]. Виходячи з останнього, формується сукупність часткових, притаманних конкретному предмету управління, принципів. Враховуючи специфічність процесу управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств, до таких часткових (чи конкретних) принципів доцільно віднести: раціонального використання ресурсів, функціональної дефініції та соціальної відповідальності.

Досягнення мети і завдань управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств можливо при його ефективному функціонуванні, тобто за умов ефективної реалізації функцій управління. В сучасній економічній науці функції управління розглядаються в різному складі, більш деталізовано чи укрупнено. А. Файоль [5] виділяв п'ять функцій: планування, організацію, розпорядництво, координування й контроль. Науковці вітчизняної школи, ще років 20 тому визначали шість функцій: планування, організацію, координування, стимулювання, регулювання та контроль. Проте, публікації останніх років як вітчизняних, так і зарубіжних теоретиків твердять про доцільність виділення наступних п'яти функцій: організації, планування, мотивації, контролю і регулювання [6, с. 84].

Наведена сукупність функцій управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств конкретизує зміст управлінської діяльності та забезпечує цілеспря-

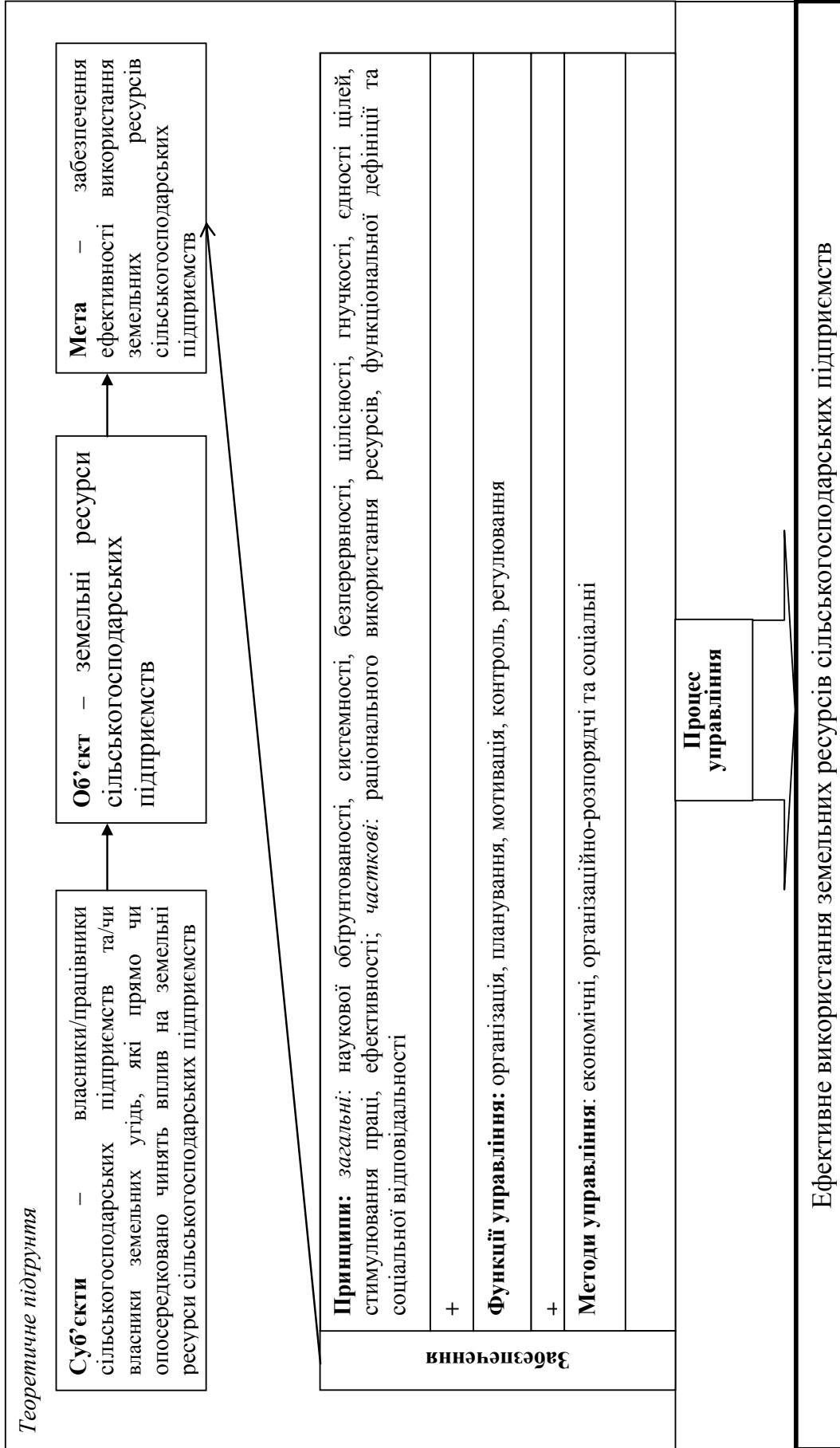

Рис. 1. Модель управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств

мованість впливу на потенціал як об'єкт управління. Разом з тим, виконання функцій управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств здійснюється реалізацією методів управління. Методи є невід'ємною складовою процесу управління, оскільки наявність прогресивних методів управління та вмiле їх використання є передумовою ефективності управління та господарських процесів. Методи управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств призначені для створення умов якісної та продуктивної роботи персоналу підприємства, направленої на забезпечення ефективності використання земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств.

Як зазначається у [7, с. 12], «особлива роль методів управління ... полягає у тому, щоб створити умови для чіткої організації процесу управління, використання сучасної техніки і прогресивної технології організації праці і виробництва, забезпечити їх максимальну ефективність при досягненні поставленої мети».

Аналіз економічної літератури із досліджуваної проблеми дозволив визначити закономірне походження методів управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств від загальнотеоретичних методів управління. В теорії менеджменту, зокрема, виділяють такі укрупнені групи методів, як економічні, організаційно-розпорядчі та соціальні [3]. Саме економічні методи, на нашу думку, займають ключове, основне місце в системі наукових методів управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств, оскільки з їх використанням відбувається формування земельних відносин підприємства, програма їх розвитку, формуються стимули до роботи та ефективного використання земельних ресурсів. При цьому, до складу економічних методів управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств науковці [7] відносять: організаційно-виробниче планування, метод комплексних цільових програм, комерційний розрахунок, система економічних регуляторів господарської діяльності [7, с. 31].

Важливу роль в управлінні земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств відіграє процес організування, який реалізується за допомогою організаційно-розпорядчих методів управління. Їх суть в управлінні земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств полягає в організації такого управління шляхом здійснення різного роду заходів організаційного характеру, надання наказів та розпоряджень з обов'язковим використання існуючої в сфері земельних відносин законодавчої бази.

Соціальні методи управління загалом передбачають використання важелів впливу на персонал, їх спрямування досягнення мети діяльності підприємства. Відтак, в системі управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств, реалізацію соціальних методів управління доцільно розглядати через застосування сукупності важелів стимулювання ефективного використання земельних ресурсів.

Таким чином, проведене дослідження дозволило визначити об'єкт, суб'єкт, мету, загальні та часткові принципи, функції та методи управління, що дозволить сформулювати структурно-логічну модель управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств (рис. 1).

Висновки із цього дослідження. Проведене дослідження дозволило визначити об'єкт, суб'єкт, мету, вплив загальних та часткових принципів управління, функції та методи управління, що в сукупності становлять теоретичні засади управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств.

Відтак, створено підґрунтя для деталізації сутності, призначення та механізму реалізації кожної зазначеної складової управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств. Важливу роль в подальших дослідженнях повинні становити прикладні дослідження, тобто дослідження реалізації тих чи інших складових моделі управління земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств на ефективність їх використання, на забезпечення розвитку аграрного сектору економіки в умовах раціонального землекористування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Економічна кібернетика / Шарапов О.Д., Дербенцев В.Д., Семьонов Д.Є. Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2004. 231 с.
2. Peter F. Drucker Management: Tasks, Responsibilities and Practices / F. Peter. New York: Harper & Row, 1973.
3. Хміль Ф.І. Основи менеджменту: підручник / Ф.І. Хміль. К.: Академвидав, 2003. 608 с.
4. Сирветник-Царій В. В. Особливості управління економічним потенціалом підприємств торгівлі споживчої кооперації / В. В. Сирветник-Царій. Вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». Херсон, 2014. № 5/2014. С. 41-45.

5. Henri Fayol. Administration Industrielle et Générale, Dunod, 1916.
6. Основи менеджменту : Підручник / О.С. Кузьмін, О.Г. Мельник. К. : Академвидав, 2003. 416 с.
7. Березін О.В. Управління потенціалом підприємства: навч. посібник / О.В. Березін, С.Т. Дуда, Н.Г. Міценко. Львів : Магнолія-2006, 2011. 308 с.

REFERENCES:

1. Sharapov O.D., Derbencev V.D., Semjonov D.Je.(2004) Ekonomichna kibernetyka [Economic Cybernetics] K.: KNEU. (in Ukrainian)
2. Peter F.(1973) Drucker Management: Tasks, Responsibilities and Practices New York: Harper & Row. (USA)
3. Khmilij F.I. (2003) Osnovy menedzhmentu [The basis of management] K. : Akademvydav. (in Ukrainian)
4. Syrvetnyk-Carij V. V. (2014) Osoblyvosti upravlinnja ekonomichnym potencialom pidpryjemstv torghivli spozhyvchoji kooperaciji [Features of the economic empowerment of enterprises of trade in consumer co-operation]. Visnyk Khersonskogo derzhavnogo universytetu. Serija "Ekonomichni nauky". vol. 5, pp. 41-45.
5. Henri Fayol (1917) Administration Industrielle et Générale, Paris. – Dunod at Pinat. (in France)
6. Kuzjmin O.Je., Meljnyk O.Gh.(2003) Osnovy menedzhmentu [Fundamentals of Management] K. : Akademvydav. (in Ukrainian)
7. Berezin O.V., Duda S.T., Micenko N.Gh. (2011) Upravlinnja potencialom pidpryjemstva [Enterprise Potential Management] Ljviv : Maghnolija-2006. (in Ukrainian)